Gaaâ€™ila Islaamaa-Lakk.9.2

Description

Cidha-Kutaa 2ffaa
Kutaa darbe keessatti cidhni karaa gammachuu fi fuudhaa heeruma itti labsan akka taâ€™e ilaalle turre. Yeroo cidhaa namoonni bakka adda addaatti walitti qabamuun dallaa cidhaa bareechisu. Warroonni wal fuudhanis gammachuu guddaatu guyyaa cidhaa kana itti dhagahama. Kutaa darbe keessatti badii fi dogongora yeroo cidhaa raawwataman ilaalle jira. Harâ€™a immoo wantoota gaggaarii yeroo cidhaa raawwataman ilaalla.

1.Waliimah (Affeerraa Cidhaa-Diggisii)

Waliimah jechuun nyaata yeroo cidhaa qophaaâ€™udha. Yeroo cidhaa hanga humni ofii dandaâ€™een nyaata gaarii qopheessun wanta shariâ€™aa fi aadaan itti kakaasudha. Ergamaan Rabbii (SAW) yeroo fuudhu waliimah gochaa ture. Sahaabota isaas itti kakaasaa ture.

Anas bin Maalik akkana jedha: Abdurahmaan bin Awf mallattoo sufrah (shittoo boora) kan ofirraa qabu taâ€™ee gara Ergamaa Rabbii (SAW) dhufe. Ergamaan Rabbiis (SAW) waaâ€™ee mallattoo kanaa isa gaafatan. Abdurahmaanis Ansaara irraa dubartii takka akka fuudhe itti hime. Ergamaan Rabbis (SAW) ni jedhan, â€œ**Mahrii hangam ishiif kennitee?**â€• Innis ni jedhe, â€œWarqii hanga firii timiraa geessu kenneef.â€• Ergamaan Rabbii (SAW) ni jedhan, â€œ**Osoo hoolaa takkallee taate affeerraa cidhaa (diggisii) godhi**.â€• Sahiih Al-Bukhaari 5153

Akka aadaatti affeerran cidhaa yeroo baayâ€™ee kan gaggeefamu nikaah booda. Shariâ€™aanis affeerraan cidhaa nikaah booda akka taâ€™u ni mirkaneessa. Gosti nyaataa qophaaâ€™u dandeetti abbaa irratti hundaaâ€™a. Hoola yoo dandaâ€™e hoola qaluu, horii qaluu kan dandaâ€™u yoo taâ€™e horii qaluu dandaâ€™a. Wanti haraama taâ€™e keessatti hin argaminii malee wanta halaala taâ€™e kamiyyuu yeroo cidhaa qopheessun ni dandaâ€™ama. Garuu akkuma yeroo darbe jenne nyaata baayâ€™ee qopheessun qisaasessuun namarra hin jiru.

1.1 Namoota Cidhatti affeeru (waamu)
Hiyeeyyi taâ€™i dureeyyi namoota gaggaarii gara cidhaa affeerun ni jaallatama. Firoota, hiriyyoota isaa fi namoota gaggaarii beeku affeeru dandaâ€™a. Namoota hiyeeyyi dhiisanii dureeyyi qofa waamun adeemsa sirrii miti. Kana irra, hiyeeyyis itti makuun isaaf jaallatamaadha. Abu Hureyraan akkana jedha: â€œ**Nyaanni badaan nyaata waliimati. Kan dureeyyin itti waamamanii hiyyeeyyin itti dhiifaman. Namni waamicha dide, Rabbii fi Ergama Isaa (SAW) faallesse.**â€• Sahiih Al-Bukhaari 5177ï»¿

1.2 Affeerraa Cidhaatiif Awwaachuu
Namni tokko yommuu cidhaaf waamamu, waamicha kanaaf deebii kennuun isa irratti dirqama yoo uzrii (rakkoo) qabaate malee. Abdullah ibn Umar akka gabaasetti Ergamaan Rabbii (SAW) akkana jedhan: â€• **Ø¥Ù•Ø°ÙŽØ§ Ø¯Ù•Ø¹Ù•ÙŠÙŽ Ø£ÙŽØÙŽØ¯Ù•ÙƒÙ•Ù Ù’ Ø¥Ù•Ù„ÙŽÙ‰ Ø§Ù„Ù’ÙˆÙŽÙ„Ù•**

ÙŠÙ ÙŽØ©Ù• Ù•ÙŽÙ„Ù'ÙŠÙŽØ£Ù'ØªÙ•Ù‡ÙŽØ§
â€œ**Tokkoon keessan yeroo gara affeerraa cidhaa waamame, haa dhufu.**â€• Sahiih Al-Bukhaari 5173
Haaluma kanaan dubartiinis yommuu gara affeerraa cidhaa waamamtu dhufu qabdi, wanti badaan achitti kan raawwatamu yoo taâ€™e malee. Kan akka dhiiraa fi dubartiin walitti makamuu, kophaa waliin taâ€™uu fi kkf. Yoo wantoonni akkana raawwataman dhaquu hin qabdu.

Faaydaa: Namni osoo soomu gara affeerraa cidhaatti waamame, affeerra ni dhufa. Erga achi gahee filannoo lama qaba. Tokkoffaa, soomni sooma waajiba (dirqama) yoo hin taâ€™in sooma hiikun isaan waliin nyaachu dandaâ€™a. Lammaffaa â€œLakki sooma hiiku hin barbaaduâ€• yoo jedhe, sooma itti fufuun isaaniif duâ€™aayi gochuu dandaâ€™a.

1.3 Affeerraa Cidhaa irratti argamuu yeroo kam dhiisanii?
Akkuma irranatti jenne namni cidhaaf waamame cidha irratti argamuun dirqama. Garuu kuni dirqama kan taâ€™uu uzriin (sababni) cidharratti argamu irraa nama dhoowwu yoo hin jiraannedha. Uzrii (sababoota) cidharratti akka hin argamne nama taasisan keessaa:

1-Wanti jibbamaa fi dhoowwamaan bakka cidhaatti kan raawwatamu yoo taâ€™eâ€“ bakka cidhaa sanitti wanti dhoowwamaan akka khamrii (alkooli), muuziqaa fi kkf kan argamu yoo taâ€™e, namni achi dhaquun isaaf hin hayyamamu. Haa taâ€™uu malee wantoota kanniin balaalefachuu fi deemsisuuf yoo taâ€™e, argamuu dandaâ€™a. Garuu kana gochuu kan hin dandeenye yoo taâ€™e, deebiâ€™u qaba. Ragaan kanaa hadiisa Aliyyiiti. Aliyy akkana jedha: â€œAni nyaata qopheessee Ergamaa Rabbii (SAW) nan waame. Innis ni dhufe. Mana keessatti suuraa arge. Ergasii duubatti deebiâ€™e. [Anis ni jedhe, Yaa Ergamaa Rabbii! Maaltu duubatti si deebisee? Innis ni jedhe, â€œ**Mana keessa haguuggi suuraa ofirraa qabutu jira. Dhugumatti Malaaykonni mana suuraan keessa jiru hin seenan.**â€•â€• Sunan ibn Maajah 3359 fi Abu Yaâ€™alaa 436

2- Namni cidhatti nama waamu hiyyeeyyi dhiisee dureeyyi qofa kan waamu yoo taâ€™eâ€“ namtichi cidhatti nama waamu hiyyeeyi dhiisun dureeyyi qofa kan waamu yoo taâ€™e, cidha irratti argamuun hin barbaachisu.
3-namni nama affeeru nama haraama nyaachu irraa of hin qabnee fi wantoota shakkisiisatti kan taru yoo taâ€™e, affeerraa isaa irratti argamuun hin barbaachisu.

Haaluma kanaan namni uzrii shariâ€™aa qabu, affeera cidhaa irratti argamuun dirqamaa miti. Fakeenyaf, roobni cimaan roobu, diina sodaachu fi kkf.

2. Mushurrootaa Eebbisuu fi Duâ€™aayi gochuufi

Dhiira fi dubartiin jireenya haarawa waliin jalqabaa jiran kunniin eebbaa fi duâ€™aayi isaan barbaachisa. Jechoota gaggaarin isaan gammachiisuun wanta baratameedha. Tarii jechoonni namoonni jedhan hundi nama hundaaf gaarii miti. Kanaafu, jecha wali gala fi bareedaa taâ€™e sunnaah irraa ni fudhanna. Abu Hureeyraan akkana jechuun gabaase: namni tokko yommuu fuudhu Ergamaan Rabbii (SAW) akkana jechuun gammachisu (eebbisu):
Ø¨ÙŽØ§Ø±ÙŽÙƒÙŽ Ø§Ù„Ù„ÙŽÙ‘Ù‡Ù• Ù„ÙŽÙƒÙ Ù' Ù^ÙŽØ¨ÙŽØ§Ø±ÙŽÙƒÙ Ø¹ÙŽÙ„ÙŽÙ‰Ù'Ù†Ù Ù' Ù^ÙŽØ¬ÙŽÙ Ø¹ÙŽÙ Ø¨ÙŽÙŠÙ'Ù†ÙŽÙƒÙ• Ù•Ù•Ù Š

Ø®ÙŽÙŠÙ’Ø±Ù•
Baarakallahu lakum wa baaraka aleykum wajamaâ€™a beynakumaa fii kheyr.
Rabbiin barakaa isiniif haa godhu, isin irratti barakaa haa buusu. Kheeyri keessatti isin lamaan walitti haa qabu.â€• Sunan Ibn Maajah 1905

Aaâ€™ishaan akkana jechuun gabaaste: Yommuu Ergamaan Rabbii (SAW) na fuudhan, haati tiyya dhufuun mana na seensifte. Yommuu seenu dubartoonni Ansaaraa mana keessa jiru. Dubartoonni kunniinis akkana jedhan, â€œ**Keeyrii fi barakaa irratti taâ€™i, milkii gaarii qabaadhu**.â€• Sahiih Al-Bukhaari 5156

3. Mushurrootaaf Kennaa Kennuu

Namoota haarawaa wal fuudhan kanniiniif kennaa kennuun wanta jaallatamuudha. Yommuu kennaa kennan qajeelfamoota armaan gadi hordofuun gaariidha.
A-Garmalee baayâ€™essuun (qisaasessuu) fi na argaaf kennamu hin qabu. Kana irra madaala isaa kan eeggatee fi jaalalaaf kennamu qaba.
B-Akka dirqama taâ€™etti ilaallamu hin qabu. Kutaa tokko qopheessun namoonni achitti argaman kennaa akka kennaan dirqisiisuun hin barbaachisu. Kennaan kuni fedhii irratti kan hundaaâ€™e taâ€™uu qaba.
C-Kennaan kennamu Islaama keessatti kan hayyamame taâ€™uu qaba. Wantoota akka siidaa (boca xiqqaa lubbu-qabeenyi), meeshaalee muuziqaa fi wantoota dhoowwaman biroo taâ€™uu hin qabu.

4-Naamusa Halkan Cidhaa

Adaboonni ykn naamusoonni armaan gadii naamusa mushurronni lamaan halkan cidhaa yommuu walitti seenan hordofuu qabaniidha.
1-Abbaan manaa mushurraa isaa nageenya gaafachu (salaama ishii irratti qaraâ€™uu)â€“ abbaan manaa yommuu haadha warraa isaa irratti seenu nageenya ishii gaafachuun wanta sodaa fi dhiphinna ishii irraa oofudha.

2-Dhugaati ykn wanta miâ€™aawaa ishiitti dhiyeessun ishiif mararfachuuâ€“ Asmaaâ€™in bint Yaziid (radiyallahu anhaa) akkana jetti: Ani Aaâ€™ishaa Ergamaa Rabbiitiif (SAW) nan faaye. Anis gara keessaa akka seenu isa nan waame. Innis dhufuun cinaa ishii taaâ€™e. Qabeen aannanii isatti fidame. Innis irraa dhuguun gara Aaâ€™ishaa dabarse. Ishiinis saalfachuun mataa gadi qabatte. Asmaaâ€™a ni jetteen, â€œHarka Ergamaa Rabbii (SAW) irraa fudhu. Ishiinis fudhattee ni dhugdeâ€¦â€• (Ahmadtu gabaase, 6/452)

3-Harka ofii mataa ishii irra kaaâ€™un duâ€™aayi ishiif gochuu. Ergamaan Rabbii (SAW) akkana waan jedhaniif: Tokkoon keessan yommuu dubartii fuudhu yookiin nama isa tajaajilu bitu, akkana haa jedhu:
**Ø§Ù„Ù„ÙŽÙ‘Ù‡Ù•Ù ÙŽÙ‘ Ø¥Ù•Ù†Ù•Ù‘ÙŠ Ø£ÙŽØ³Ù’Ø£ÙŽÙ„Ù•Ùƒ
Ø®ÙŽÙŠÙ’Ø±ÙŽÙ‡ÙŽØ§ Ù ÙŽØ®ÙŽÙŠÙ’Ø±ÙŽ Ù ÙŽØ§ Ø¬ÙŽÙ¨ÙŽÙ„Ù’Ø°ÙŽÙ‡ÙŽØ§ Ø¹ÙŽÙ„ÙŽÙŠÙ’Ù•Ù ÙˆÙŽØ£ÙŽØ¹Ù•Ù’Ø°Ù•Ùƒ Ù ÙŽÙ…ÙŽÙ†Ù• Ø´ÙŽÙ¨Ù’Ø±ÙŽÙ‡ÙŽØ§ Ù ÙŽÙ…ÙŽÙ†Ù• Ø´ÙŽÙ¨Ù’Ø± Ù ÙŽØ§ Ø¬ÙŽÙ¨ÙŽÙ„Ù’Ø°ÙŽÙ‡ÙŽØ§ Ø¹ÙŽÙ„ÙŽÙŠÙ’Ù•Ù**

Allahumma innii asâ€™aluka kheyrahaa wa kheyra maa jabaltahaa aleyhi, wa aâ€™uuzu bika min sharrihaa wa min sharri maa jabaltahaa aleyhi
â€œYaa Rabbii! Kheeyri ishii keessa jiruu fi keeyri ishiin akka itti dabdu taasiste si kadha. Sharrii ishii keessa jiruu fi sharrii ishiin akka itti dabdu taasiste irraa siin tiikfama.â€• Sunan Abu Daawd 2160, Sunan Ibn Maajah 2252

4-Ishii waliin rakaâ€™aa lama salaatu-
Abu Saâ€™iid akkana jedha: â€œAni gabra taâ€™ee osoo jiru nan fuudhe. Sahaabota Nabiyyii (SAW) irraa namoota garii nan waame. Isaan keessa Ibn Masâ€™uud, Abu Zarr fi Huzeeyfaatu ture. Yommuu salaataaf iqaamaan godhamu, Abu Zarr salaachisuuf gara fuunduraa bahe. Garuu isaan ni jedhan, â€œDhaabbadhuâ€•, Abu Zarris, â€œ[Dubbiin] akkasii?â€• jedhe. Isaanis ni jedhan, â€œEeyyen.â€• Abu Saâ€™iid ni jedha, â€œAni gabricha haa taâ€™uu malee gara fuunduraatti bahuun isaan salaachise. Salaata booda isaanis akkana jechuun na barsiisan: Yommuu haati manaa tee sitti dhuftu, rakaâ€™aa lama ishii waliin salaati. Ergasii, wanta gaarii ishii Rabbiin akka siif kennuu fi wanta badaa irraa akka si tiiksu kadhadhu. San booda dhimmichi sii fi haadha manaa keetitti hafe.â€• (Albaanin Adaabu Zifaaf fuula 94 keessatti ibn Abi Shaybah akka gabaasetti eere jira.)

5-Gara ishii dhufuun dura rigaa rigachuun isaaf jaallatamaadha. Afaan ofii qulqulleessu fi fooli badaa deemsisuuf rigaa rigachuun wanta garmalee jaallatamaa taâ€™eedha. Kuni isaan lamaan jidduutti jaalalli akka itti fufu taasisa. Shurayh akkana jedha: Ani Aaâ€™ishaa akkana jechuun gaafadhe, â€œErgamaan Rabbii (SAW) yommuu mana isaa seenu, wanti jalqabaa hojjatu maaliidhaa? Ishiinis ni jette, â€œRigaa rigachuuni.â€• Sahiih Muslim 253

Kitaabban Wabii
Sahih Fiqhu Sunnaah -Jiildi 3,fuula 182-186, Abu Maalik
Quest for Love and Mercy Fuula 94

Date Created
January 31, 2019
Author
admin